

KIRIM HARBI VE OSMANLI DEVLETİ ÜZERİNDEKİ AVRUPA KOMİSYONU

SAVAŞIN NEDENLERİ

- ▶ Rusya'nın Akdeniz'e inmek istemesi
- ▶ Büyük devletlerin Osmanlı üzerindeki çıkarlarının çatışması
- ▶ Hünkâr İskelesi Antlaşması 1833 (Mehmet Ali Paşa ayaklanması 1832)
- ▶ 1841 Boğazlar Sözleşmesi
- ▶ Mülteciler Sorunu (1848)
- ▶ Kutsal yerler sorunu (1740 Kapitulasyon Antlaşması ve 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması)
- ▶ Rusya'nın Tuna'ya çıkarma yapması ve Eflak-Bogdan'ın işgali (22 Haziran 1853)
- ▶ Sinop Baskını (30 Kasım 1853)

RUSYA

Rusya'nın yayılmacı politikası ve sıcak denizlere inme politikası Osmanlı üzerindeki planlarını açıkça belli ediyordu.

Çar Nikola, Osmanlı Devleti'ni parça parça doğrama planları peşindeydi.

Rusların Balkanlar'da uydu devletler kurmasına karşılık İngiltere de Girit'e sahip olabilir, Mısır konusunda istediğini yapma imkanını bulabilirdi.

İngiltere hükümeti, Çar'ın, İngiliz elçisi Seymour tarafından bildirilen bu önerilerini reddetti. Çar bunun üzerine "hasta adamın" mirasından en büyük payı almak amacıyla tek başına harekete geçmeye kalkışacaktı.

Rusya emellerine uygun en duyarlı konu olan Kutsal Yerler Sorunundan işe başlamayı uygun bulacaktır.

İNGİLTERE

Kırım savaşı, Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğünün korunması isteğinden çok, Avrupa'ya özgü düşüncelerle yürütüldü ve önemli olan Avrupa'nın siyasal statüsüydü. İngiltere için önem taşıyan Avrupa'daki güç dengesinin korunmasıydı.

Dolayısıyla, ister birlikte, ister tek tek olsun Rusya ve Fransa'nın Osmanlı Devleti hakkındaki özel niyetlerine karşı çıkmak, 19. yüzyılın geriye kalan bölümünde İngiliz dış politikasının temel ilkesi durumuna geldi.

İngiltere'ye göre, Avrupa'nın siyasal statüsünde değişiklik, bir büyük devletin tek yanlı iradesiyle değil, ancak "Avrupa uyumu içinde diplomasi yoluyla yapılabilirdi. Ayrıca, 1849 yılında Macar ayaklanmasının Rusya tarafından kanlı bir biçimde bastırılması ve Polonyalılara kötü davranılması, İngiliz kamuoyunda Rusya aleyhine duyguların çıkmasına neden olmuştu. Avrupa özgürlükleri, Doğu'nun bu tiranının baskısından kurtarılmalıydı.

FRANSA

Napolyon, 1789 Fransız İhtilali sırasında gözden düşen din adamlarının gönlünü almak ve kendi tarafına çekmek maksadıyla kutsal yerler sorunu ile ilgilenmeye başladı. Napolyon'un Rusya'yı karşısına almasının bir nedeni de Rus Çarı Nikola'ya karşı duyduğu öfke idi.

III. Napolyon, İngiltere'nin tam aksine güç dengesini kendi lehine yıkarak Fransa'ya Avrupa'da üstünlük sağlamak istiyordu. Ona göre, amcası Büyük Napolyon'un en büyük hatası İngiltere ile gereksiz çatışmaya girişmesiydi. Fransa'nın başarısının anahtarı ise İngiltere ile anlaşmaktan geçiyordu ve Kırım savaşı da bunun için çok iyi bir fırsattı.

İngiltere ile Fransa'nın ortak düşünceleri ise, Rusya'nın Avrupa kıtasının dışında tutulmasıydı. Avrupa'nın büyük devletlerinin koalisyonu, yalnız güç dengesini korumakla kalmaz, aynı zamanda Rusya'yı da Avrupa dışında tutabilirdi. Böylece Rusya, "büyük devlet" statüsünden aşağı indirilebilir, Osmanlı Devleti zamansız bir parçalanmadan kurtulabilir ve Fransa da isteğine uygun olarak Avrupa'da yeniden üstün duruma geçebilirdi.

AVUSTURYA VE PRUSYA

Savaşın çıkmasıyla bu iki devletin durumları önem kazandı. Taraflardan birine katılması halinde savaşın seyri değişebilirdi. Ayrıca bu 2 devlette savaşın çıkmasını istemiyordu.

Avusturya Rusya'nın Tuna'yı aşmaması, Eflak ve Bogdan'ı boşaltması ve Osmanlı toprak bütünlüğüne saygı göstermesi konusunda güvence istediye de Rusya Balkanlara da sarkmak istediği için bu şartları kabul etmedi.

Avusturya savaşa katılmak istemiyordu çünkü; Rusların Balkanlarda genişlemesini istemiyordu ama savaşın yükü Tuna Nehri'nin öneminden dolayı Avusturya topraklarına kalacaktı. Ayrıca Avusturya, Prusya olmadan savaşa girmek istemiyordu ve Avusturya Rusya ile savaşa katılırsa Fransa İtalya'daki liberal hareketleri kışkırtır ve Avusturya İtalya'yı kaybedilebilirdi.

- Prusya savaşa girmek istemiyordu çünkü savaşa katılmaktan hiçbir çıkarı yoktu. Prusya'nın en büyük sorunu Alman birliğinin sağlanması idi. Balkanlar ve Osmanlı Devleti Prusya'yı hiç ilgilendirmiyordu.
- Böylelikle bu iki devlet kendi aralarında ittifak yaparak tarafsız kalmayı tercih ettiler. Ayrıca bu ittifak Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü korumayı ve Rusya'nın Eflak ve Bogdan'dan çekilmesini destekliyorlardı.

KUTSAL YERLER SORUNU

- Kanuni Sultan Süleyman, 1535 yılında Fransa ile imzalanan Kapitülasyon Antlaşması'na özel bir madde koydurarak Kutsal yerlerin himayesini Katolik papazlara bırakmıştır. Kapitülasyon Antlaşması'ndaki maddeye göre Latinlerin Kudüs'te ziyaret ettikleri bazı yerler kendilerine aitti.
- Ortodokslar ise Kamame Kilisesi'ni yaptıran İmparatoriçe Helen'in Ortodoks olduğundan dolayı Katoliklerin bu ziyaret yerlerine girmesini istemiyordu.
- 1740 yılında Kapitülasyon Antlaşması yenilenerek Fransa, Osmanlı Devleti'ndeki Latinlerin koruyucusu olmuş, Hz. Meryem'in türbesi, Hz. İsa'nın doğum yeri ve Latin krallarının mezarlarını koruma hakkını elde etmiştir.
- Patrikhane'nin İstanbul'da bulunması yüzünden, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan Ortodoks Hristiyanlar, dini konularda, devlet ile olan ilişkilerini daha rahat bir biçimde sürdürmekteydiler. Bu durumdan zaman zaman rahatsızlık duyan Katolik Hristiyanlar, Fransa'nın teşebbüsleri ile, 1740 yılında verilen kapitülasyonlarla, bu ülke tarafından himaye edilmelerine sağlamışlardı.
- Ancak, Fransa 1789 Fransız İhtilali sırasında Katolik çıkarlarını korumayı bir kenara bırakmak zorunda kalmıştır. Bu durum Rusya'nın işine yaramıştır. Çünkü Rusya, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Ortodoksların koruyucusu haline gelmiş, hatta Rus elçisinin himayesinde İstanbul'da bir Ortodoks Kilisesi kurulması ile Ortodoksların Kudüs'e serbestçe ziyaretini sağlamıştı. 1815 Viyana Kongresi sonucu Fransa'da krallık tekrar kurulunca Fransa, Katoliklerin haklarını koruma görevini bıraktığı yerden sürdürmeye devam etmiştir. Ancak karşısında Rusya'yı bulmuştur.

- 1843 yılında İsa'nın doğduğu yer olan Beytü'l Lahim'in üzerinde asılı olan ve üzerinde birtakım Latince yazılar bulunan bir gümüş yıldız kaybolmuştu. Ortodokslar bu yıldızın çalınmasını Katoliklere yüklemişlerdi. Bâbîâli yeni bir gümüş yıldız yaptırmayı teklif etse de iki taraf da bu teklifi kabul etmemişlerdir. Mezhepler arasındaki anlaşmazlık böylece sürüp gitti. 3.Napolyon Cumhurbaşkanı olduktan sonra bu meseleyi kurcalamaya ve 1850 yılında Kudüs üzerinden isteklerde bulunmaya başladı.
- Osmanlı bu istekleri oyalamaya yönelik teşebbüste bulundu. Baskılar dolayısıyla 1852 yılında hangi kutsal yerin hangi din mensubunun tasarrufunda bulunması gerektiğini incelemek amacıyla bir komisyon kurulacağı bildirildi.
- Ve bunun üzerine bu sorunu incelemek üzere bir komisyon kurduruldu.
- Osmanlı Devleti, Fransa ve Rusya ile Osmanlı Devleti arasında sorun çıkmasını istemediğinden cevabını geciktiriyordu. Babiâli'den gelecek cevabın gecikmesi üzerine Fransa verdiği nota ile kapitülasyonların esas alınması konusunda diretiyordu.
- Fransız elçisinin yaptığı baskılar sonucu karma bir komisyon kuruldu. Rusya, komisyonda kendilerine bir temsilci, Fransa'ya ise iki temsilci verilmesini protesto edince bunun üzerine Osmanlı Devleti karma komisyonu dağıtarak yerine Müslümanlardan oluşan bir komisyon kurulmasına karar verdi.
- Rusya karşısında kendisine destek arayan Osmanlı Devleti, Fransa'ya karşı eğilim gösterdi. Bu nedenle oluşturulan komisyonda Fransa lehine bir karar çıktı.
- Kutsal Yerler sorunu gündeme geldiğinden beri ilk kez Avrupa basını Türkler lehine, Ruslar aleyhine yayınlar yapmaya başlamıştı. Avrupa'nın koyu Katolik alemi, ilk defa düşünce bakımından Müslümanlarla Ortodoks Rusya aleyhine birleşmiş oluyordu. Fakat bu, belki savaşın olacağına yüzde yüz inanılmadığından dolaydır.

Mençikof'un İstanbul'a gelişi

Mençikof, Osmanlı Devleti'nin Rum Ortodoks Kilisesi'ne Kutsal Yerler sorununda vermiş olduğu sözleri yerine getirmesini, Ortodoks halkın Rusya tarafından korunmasını bir senet teminatı ile istedi. Rusya'nın istekleri bunlarla sınırlı değildi. Mençikof, 5 Mayıs 1853'te Babıali'ye ulti-matom vererek bu sefer de Osmanlı Devleti'nden Rusya ile ittifak antlaşması yapmasını ve Osmanlı Devleti'ndeki Ortodoks halkın koruyuculuğunu Rusya'ya bırakmasını talep etti. İngiltere bugüne kadar sürdürdüğü uzlaşmacı tavrını bir kenara bıraktı ve bu isteklerin reddedilmesini talep etti. Bunun üzerine Mençikof, 21 Mayıs 1853'te İstanbul'dan ayrıldı.

İngiltere ve Fransa Rusya'nın izlediği politikayı tehlikeli ve çıkarlarına aykırı görürken, Avusturya bir Avrupa savaşından kaçındığı için derhal 1853 Temmuzunda barışı kurtarmak için Viyana'da bir konferans topladı. Konferans sonucu hazırlanan Viyana Notası'nı Prusya'nın ısrarı ile Rusya kabul etti fakat Osmanlı Devleti'nin de aynen kabul etmesini istedi.

Viyana notası sonrasında artık iki devlet arasında ipler iyiden iyiye kopmuştu.

Mora'da Çıkan Ayaklanmalar

- ▶ Ruslar da boş durmuyordu. Rus ajanları, özellikle Rumlar arasında bir söylenti yaymaya başladı: Rusya İstanbul'u alıp Yunanlılara geri verecekti. Rumlar, aslı olmayan bu söylentilere kanarak Epir, Etolya ve Teselya eyaletlerinde isyanlar başlattı ve Mora'da Türk kasaba ve şehirlerini basmışlardı.
- ▶ Yapılan ikazlar dikkate alınmadı ve bunun üzerine Fransızlar Pire limanına asker çıkararak Yunanistan'ı abluka altına aldılar. Bu hareket Yunanistan'ı tarafsızlığa mecbur etti ve Rusya da bir müttefikini kaybetti.
- ▶ Bu gelişmeler üzerine Ruslar Tuna'yı geçip Dobruca ve Silistre'yi kuşattılar. Yapılan savunma savaşları ile Ruslar bu bölgelerden çekilmek zorunda kaldı.
- ▶ Ardından Avusturya Eflak ve Buğdan'ı saldırılara karşı koruma iddiasıyla savaş taraflarından kimsenin geçmesi için izin vermeyeceğini söyledi.
- ▶ Rusya, 31 Mayıs 1853'te isteklerinin kabulü için Osmanlı Devleti'ne tekrar ültimatom verdi. Osmanlı Devleti,  ar I. Nikola'nın **isteklerini** yine reddedince Rusya savaş ilanı vermeden Buğdan'ı işgal etti. Rusya'nın Buğdan'ı işgal etmesi Avusturya ve Prusya'yı da rahatsız etti. Rusya ile dost olan Prusya, Avusturya ile Rusya'nın yapmış olduğu işgalleri protesto etti.

SİNOP BASKINI 30 Kasım 1853

- ▶ Osmanlı donanması Batum'daki Türk kuvvetlerine mühimmat götürmek için yola çıkmış fırtına nedeniyle Sinop limanına sığınmıştı. Rus filosu Osmanlı filosunu tamamen yok etti ve Sinop'ta 2.500'den fazla evi yaktı.
- ▶ Avrupa kamuoyunda Sinop baskını büyük tepki görmüştür. İngiltere ve Fransa, Rusya'nın barış şartlarını reddetmesi durumunda Osmanlı Devleti'ni korumak için savaşa gireceklerini beyan etmişlerdir.
- ▶ İngiltere ve Fransa, sonradan dahil olan Piyemonte Krallığı ile birlikte Osmanlı Devleti ile ittifak yaparak 12 Mart 1854'te Rusya'ya savaş ilan etti. İlk aşamada "çoğu Cezayir'den 30.000 kadar Fransız askeri Mart ayında yola çıkarken 27.000 İngiliz askeri de çok geçmeden denize açıldı ve her iki kuvvet de ilk olarak Gelibolu'da karaya çıktı."
- ▶ 9 ay, 19 gün süren savaşın ilk bölümünde Osmanlı ordusu, Batı'da özellikle Silistre Kuşatmasında Rusları mağlup ederek önemli zaferler kazandı. Ruslar, sayısı bilinemeyecek kadar silah ve mühimmatın yanı sıra 50.000 mermi ve gülle attıkları halde bir karış toprak bile kazanamadıkları Silistre Kuşatmasını, Avusturya ve Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan üzerinde anlaşmaları üzerine kaldırarak geri çekildi.

Bu sıralarda Varna'ya ulaşan İngiliz, Fransız müttefik güçlerinin mevcudu Osmanlı askerleri ile birlikte toplam 130.000'e ulaştı. 6 haftadan fazla bir süre Varna'da konaklayan müttefik askerlere ise ilk zayıfatı savaş değil şehir kasıp kavuran "kolera salgını" verdirdi.

Avusturya, Osmanlı Devleti ile yaptığı bu anlaşma gereğince, Tuna'da ulaşımı korumak bahanesi ile Eflak ve Buğdan'ı geçici olarak işgali altına aldı. Bu durumda Tuna boylarında Osmanlı ile Rusya arasında savaş fiilen sona erdi.

Avusturya'nın Eflak ve Buğdan'ı işgali ile savaşan taraflar arasında temas kesilmiş oluyordu. Bundan dolayı müttefikler, Rusya'yı barışa zorlamak için Kırım yarımadasında da bir cephe açmaya karar verdiler. 20 Eylül 1854'te 30 bin Fransız, 21 bin İngiliz ve 60 bin Türk askerinden oluşan müttefik kuvveti 89 harp ve 267 nakliye gemisiyle Kırım'a çıkarıldı.

Neden Kırım ?

- Savaşın Baltık bölgesinde açılmasına İsveç ve Prusya'nın karşı çıkması sebeplerden biridir.
- Kırım, Rusya'nın Boğazları zorlayabilecek, Akdeniz'e inmesini gerçekleştirebilecek kara ve deniz kuvvetlerinin üstlendiği önemli bir yerdi.
- Dolayısıyla buradaki kuvvetlerin, donanmanın ve tersanelerin yok edilmesi veya etkisiz hale getirilmesi, Rusya'yı barışa mecbur edebileceği gibi, güneye doğru gelişecek Rus yayılmasını da önleyebilirdi.

Anglo-French Forces

Crimean battlefields

Railroads

0

25

50

Miles

Piyemonte

Savaşın Kırım'da sürdürülebilmesi için oldukça fazla asker ihtiyacı vardı. Prusya ve Avusturya savaşa katılmamakta direniyordu. Bu arada Piyemonte, İtalya birliğine karşı olan Avusturya'ya hem Rusya hem de müttefiklerinin kızgın olmasından yararlanarak Kırım Savaşı'na katılmayı önerdi.

Böylece savaştan sonra İtalyan birliği için müttefik desteğini sağlamak istiyordu. Müttefikler Piyemonte'nin önerisini memnuniyetle kabul ettiler. Ocak 1855'te İngiltere ve Fransa, Mart 1855'te de Osmanlı Devleti Piyemonte arasında bir ittifak anlaşması imzalandı. Piyemonte 15.000 kişilik bir kuvveti Kırım'a gönderdi.

Sivastopol'a harekat emri alan müttefikler savaşı kısa sürede kazanacaklarını umuyorlardı. Hatta Londra'daki siyasetçiler Sivastopol'un düşüşünden sonra toprakların paylaşımı üzerinde tartışma koyulmuşlardı bile. Ancak Kırım Savaşı düşünüldüğü gibi kısa sürede bitmeyecek ve gelecekte modern savaşların ne ölçülerde şiddetli ve kanlı olarak cereyan edeceğini gösteren bir örnek olacaktı.

- Şubat 1855'e gelindiğinde Kırım'daki Osmanlı askerlerinin mevcudu 55.000'i, bütün müttefik kuvveti ise 200.000'i buldu. Özellikle Sivastopol Ekim 1854'ten , Eylül 1855'e kadar süren şiddetli bir kuşatma sonucu ele geçirilebildi.
- Bu süreçte ise Osmanlı Devleti'ni ilk defa "Hasta Adam" nitelemesiyle Avrupa tarih literatürüne sokan ve bu savaşı başlatan Çar I. Nikola bir rivayete göre uğranılan yenilgiler sebebiyle intihar etti.
- Sivastopol'un düşüşünün akabinde Kars'taki Rus zaferine rağmen İsveç'in de ittifaka katılması ve Baltık vilayetlerinde yaşanan güçlükler Rusya'ya teslim olmaya ikna etti.
- Müttefiklerin zaferiyle 30 Mart 1856 Paris Barış Antlaşması ile sona eren Kırım Savaşı, ifade edildiği gibi modern savaşların ne ölçülerde şiddetli ve kanlı olarak cereyan edeceğini gösteren bir örnek oldu.
- "Yüz binlerce askerin on binlerce kilometre uzaklıktan, her türlü mühimmatıyla beraber Kırım'a taşınmaları, askeri amaçlı demiryollarının inşası, telgraf hatlarının çekilmesi ve modern anlamda, özellikle zırhlı buharlı gemilerden oluşan donanma faaliyetleri, savaşın boyutlarındaki" büyüklüğü gözler önüne serdi.
- Ayrıca bu savaşta Osmanlı başkenti İstanbul, tarihinde ilk defa göreceği yoğunlukta bir yabancı asker kitlesine, diplomat trafiğine, yaralı asker ve mühimmat yığılmasına ve çok sayıda askerin gelmesine ve göçlere şahit oldu.
- Kırım Savaşı, telgraf, fotoğraf ve gazetelerle günlük olarak belgelenen ilk büyük savaş olmasıyla, küresel çatışmalar açısından yeni bir çığır açtı.

Esasları 22 Temmuz 1854'te Müttefikler tarafından saptanan bir ltimatoma Avusturya tarafından, 16 Aralık 1855'te Rusya'ya verildi. Barış için kabul edilen ön koşul olarak kabul istenen hususlar kısaca şunlardır:

1. Rusya'nın Eflak ve Boğdan zerindeki isteklerinden vazgeçmesi
2. Tuna nehrindeki ulaşım için bütün Avrupa'nın katılacağı ortak bir rejimin kurulması,
3. Karadeniz'in tarafsız hale getirilmesi,
4. Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisindeki bütün Hristiyan ve Müslümanlara yeni haklar verilmesi.

ar II. Aleksandr, müttefiklerin bu isteklerini kabul etti. Bunun zerine, kesin barış görüşmelerinin yapılması için, Paris'te bir kongrenin toplanmasına karar verildi.

Savaşın Sonuçları

Rusya'nın yenilerek barış yapmayı kabul ettiği Kırım Savaşı'ndan sonra Şubat- Mart 1856'da yapılan Paris Kongresi□ sonucunda, taraflar arasında Paris Antlaşması imzalandı. Rusya'nın gücünü kırmaya yönelik olarak hazırlanan bu çok önemli antlaşmanın başlıca maddeleri şunlardır:

1. Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa devletleri topluluğuna dahil edilerek toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı bu devletlerin ortak garantisi□ altına alındı.

Böylece Osmanlı İmparatorluğu'na, Rusya'ya karşı bir korunma imkânı sağlanmış oldu.

2. Osmanlı İmparatorluğu Şubat 1856'da Islahat Fermanı'nı ilan ettiğini taraf devletlere bildirdi. Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında hukuki eşitlik kurulması için yürürlüğe sokulan Islahat Fermanı, Kutsal Yerler sorunu gibi vesilelerle Osmanlı İmparatorluğu'nun iç işlerine yönelik dış müdahalenin önüne geçme amacını taşımaktaydı.

3. Boğazların tüm savaş gemilerine kapalılığı teyit edildi ve Karadeniz tümüyle askersizleştirildi.

4. Sırbistan ile Eflak ve Bogdan'ın özerkliği devletlerin ortak garantisi altına alınarak bu ülkeler de Rus nüfuzundan çıkarıldı.

SONUÇLARI

- 1853-1856 yılları arasında süren bu savaş Osmanlı Devleti'nin ilk dış borç aldığı savaş olarak tarihteki yerini almıştır. Kâğıt üzerinde, savaşın galiplerinden olan Osmanlı Devleti, aslında savaştan çok büyük zarar alarak çıkmıştır. Çok pahalı olan bu savaşı yürütebilmek için Osmanlı devleti, ödeme yeteneğinin çok üstünde borç almıştır.
- Endüstrileşmeyi kaçırdığı için ekonomisi çağıdışı kalmış olan devlet, bu borçların altından kalkamayacak ve 1881 yılında II. Abdülhamit döneminde Duyunu Umumiye idaresinin kurulmasıyla, Avrupalı devletlerin mali denetimi altına girip, ekonomik bağımsızlığını kaybedecektir.
- Kırım Savaşı'nın sonunda ilan edilen Islahat Fermanı, Osmanlı reform hareketlerinde çok önemli bir yer tutar. Islahat Fermanı'nın amacı, imparatorluk içindeki herkese Osmanlı yurttaşlığı vererek, yasalar önünde dine bakılmaksızın eşitlik sağlamaktır. Islahat Fermanı ile Batı'da dolaşan liberal düşünceler Osmanlı Devleti'ne girmeye başlayacaktır.
- Kırım Savaşı, İtalya birliğine giden yolu hızlandırmıştır. Savaşa asker göndererek Birleşik Krallık'ın sempatisi ve Fransa'nın etkin desteğini kazanan Piyemonte, savaşı izleyen yıllarda İtalya birliğini kuracaktır.

ISLAHAT FERMANI

- Kırım Savaşı'na varan krizi yaratan olaylar, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Hristiyan tebaanın ayrıcalıklarından çıktığına ve bu ayrıcalıklar da Paris Antlaşması ile devletlerin ortak garantisi altına konduğuna göre, Paris Kongresinde bu konuda da bir karar ve tedbir alınması tabî idi.
- Hristiyanların hak ve ayrıcalıkları konusu ilk defa, 8 Ağustos 1854'de İngiltere, Fransa ve Avusturya arasında kabul edilen “Dört Nokta” da ele alınmış ve bu hak ve ayrıcalıkların devletlerin ortak garantisi altına konulacağı belirtilmişti. Bunun amacı, Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ortodokslar üzerindeki kontrolünü ortadan kaldırmaktı. Bu sebeple, konu Paris Kongresi'ne de getirilmişti.
- Kongre'de bu konu üzerinde yapılan tartışmalarda, birbirinden farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bunlardan en aşırı görüş Rusya'ya ait bulunuyordu. Rusya'ya göre de, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Hristiyanların ayrıcalıkları ortak garanti altına konulmalı ve bu husus da Paris Antlaşmasına geçirilmeliydi. İlk bakışta, Rusya'nın bu görüşü, Dört Nokta'dan farklı değildi. Fakat Rusya'nın bu konudaki amacı ve taktiği farklıydı. Diğer devletler, Eflâk, Buğdan ve Sırbistan'ının Osmanlı Devleti'nden kazandığı hak ve ayrıcalıkları ortak garanti altına almak suretiyle, Rusya'nın âdeta kendi özel alanı saydığı buralara, nasıl müdahale hakkı kazandılarsa, şimdi Rusya da Hristiyanların hak ve ayrıcalıklarını ortak garanti altına sokmak suretiyle, bundan sonra Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale imkânı kazanmak istiyordu.
- Rusya'nın bu görüşünün karşısında yer alan en yumuşak ve en hafif formül ise, Osmanlı Devleti'ninki oldu. Osmanlı Devleti'ne göre, kendisi, Hristiyan uyrukların hak ve ayrıcalıklarını bir fermanla tekrar vurgulamak ve iş bu şekilde büyütülmeden geçirtilmeliydi.

Diğer devletler, ne Rusya'nın ve ne de Osmanlı Devleti'nin görüşünü kabul ettiler. Tartışmalardan sonra, Fransa'nın ortaya attığı orta yoldaki görüş kabul edildi. Buna göre, Müslüman uyruklar ile Hristiyan uyruklar arasındaki, medenî haklar vergiler, askerlik, eğitim ve devlet memurluklarına geçme bakımından sürüp gelen farklar, bir ferman ile kaldırılarak, Gülhane Hattı'nda işaret edilmiş olan eşitlik tam anlamıyla gerçekleştirilmeliydi²¹⁷. Fransa'nın bu görüşü kabul edildi.

Padişah Abdülmecid, 28 Şubat 1856'da. yani Paris Kongresinin toplantı halinde bulunduğu sırada, Islahat Fermanı'nı yayınladı. Ferman, Paris Antlaşması'nın 9. maddesinde de zikrediliyor ve devletler, Ferman'ın kendilerine de tebliğ edildiğini ve bundan memnuniyet duyduklarını belirtiyorlardı.

Böylece, Osmanlı Devleti'nin bir iç sorunu gibi görünen Ferman, esasında milletlerarası bir nitelik kazanmaktaydı.

1856 Islahat Fermanı, 20 noktada Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında eşitlik sağlamayı amaç edinmiş bir belgedir. Bu eşitlik çerçevesinde, Hristiyanlar, kendilerine tanınan yeni haklarla, Müslümanların düzeyine getiriliyor ve bu suretle iki din mensuplarının birbiriyle kaynaştırılmasına çalışılıyordu. Bu amaçla Ferman'da alınmış olan tedbirler ve belirtilen ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

-
- ▶ Hristiyanların dinsel nitelikteki bütün hak ve ayrıcalıklarının aynen korunması;
 - ▶ bütün uyruklar için dinsel ibadet ve dinsel törenlerin yapılması serbestisi;
 - ▶ Hristiyanların da Müslümanlar kadar güvenliğe sahip olma hakları, gerek kamu kurumları, gerek özel kişiler tarafından olsun, Hristiyanları küçültücü, Müslümanlara oranla fark gözetici, hakaretâmiz muamelede bulunulmaması ve söz söylenmemesi;
 - ▶ bütün memurlukların ve bütün okulların, fark gözetilmeksizin bütün uyruklara tam bir eşitlikle açık olması; bütün cemaatlerin okul açabilmesi;
 - ▶ bütün uyrukların eşit ve serbest bir şekilde ticarî ve ekonomik faaliyette bulunabilmesi;
 - ▶ Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki ticaret ve cinayet davalarına karma mahkemelerin bakması ve mahkemelerde herkesin kendi dinine göre yemin edebilmesi ve yeminin geçerli olması;
 - ▶ bütün uyruklar için vergi eşitliği;
 - ▶ Müslüman olmayanların da askere alınması ve bunların Ordu'da kullanılmalarına ait usul ve esasların tespit ve düzenlenmesi;
 - ▶ Müslüman olmayanların da yerel meclislerde temsil edilmesi.

Osmanlılar dinî ve siyasî değerlerinden dolayı istenen yenilikleri yapmada zorlanmıştı zira dinî olarak zimmilerin Müslümanlarla eşitliği, siyasî olarak da devletin egemenliğini tehdit eden ayrıcalıkların azınlıklara tanınması müşkül bir işti. Ancak genelde Fransızların tezlerini destekleyen, devlet ve toplum hayatında düzenlemelere giderken, dinî ve siyasî hassasiyetleri göz önüne alan bir anlayış Islahat Fermanı'nı doğurmuştur. Dahası, modernleşme çizgisinde olan Osmanlı Devleti için Islahat Fermanı benzeri yeniliklerin yapılması kaçınılmazdı zira yenilikler yoluyla Batılılaşmak, Osmanlı siyasetinin aslî işlevi hâline gelmişti. Islahat Fermanı benzeri köklü yenilikler için Kırım Savaşı gibi önemli siyasî ve askerî olayların ortaya çıkması yeterli idi.

‘Osmanlılık’ fikri ve bu fikrin ideolojik ve siyaset tarzı itibariyle sahiplenilmesi, savunulması anlamında ‘Osmanlıcılık’ etrafında ve çağın gereklerine uygun ‘Osmanlı vatandaşı’ yapma gayreti sezilenmektedir.

Geleneksel ve şer’î hukukun ötesine gidilerek, hukukta medenî ve seküler bir yolun tutulduğu, Devletin medeni dünya ile birlikte olma gayreti içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Dahası, Islahat Fermanı tamamen Hristiyan azınlığa imtiyazlar vermek için kaleme alınmış ve ilân edilmiş değildir. Ferman kanun üstünlüğü fikrini barındırmaktaydı ki bu yolda hukuk önünde eşitlik kavramı herkese hizmet edecek bir değerdi. Tutuklama ve sorgu yöntemlerinin iyileştirilmesi, işkencenin kaldırılması, sorumlulukta ve hak isteminde eşitlik anlayışının yaygınlaştırılması tüm halkın çıkarlarına ve huzuruna yönelik yeniliklerdi. Kanun üstünlüğünün ve kanun önünde eşitlik prensibi modern Devletin olmazsa olmazıydı.

Osmanlı Devleti’nin seküler bir devlet olması yolunda önemli bir adım olan Islahat Fermanı Müslümanlar, aynı zamanda geçmişten gelen dinî ayrıcalıklarına zarar geleceğine inanan azınlık din adamları arasında hoşnutsuzluklara yol açmıştır.

EFLÂK-BUĞDAN SORUNU VE ROMANYA

Eflâk ve Buğdan ile ilgili olarak bilinmesi gereken bazı hususlar var.

Birincisi, Eflâk (Valaşya) ile Buğdan (Moldavya) nın, “**ayrıcalıklı beylik**” statüsüne sahip olmaları dolayısıyla, kendi iç yönetimlerinde daima serbest kalmaları ve Osmanlı Devleti'nin de bu topraklar üzerindeki otoritesinin bir hayli zayıf bir durumda bulunmasıdır.

İkincisi, Rusya'nın Karadeniz kıyılarında genişlemeye başlaması ile birlikte, bu iki toprağı bir basamak olarak görmesi ve 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile birlikte bu toprakların yönetimine el atmaya başlamasıdır.

Üçüncüsü ise, aynı ırktan gelen, aynı dili konuşan ve aynı dine (katoliklik) bağlı bu topraklar insanların Rusya'dan “nefret” etmeleriydi. Eflâk ve Buğdan halkının inanışına göre, her Rus işgali, bu topraklara hastalık ve açlık getirmişti. Halkın inancına göre, başlarına gelen her belânın sebebi Ruslardı.

Nihayet, Eflâk ve Buğdan, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bir tampon haline gelmiş bulunuyordu. Rusya'nın bu topraklarla devamlı olarak ilgilenmesi, bu tamponu yıkmak içindi.

Eflâk ve Buğdan'ın birleşmesini ve sonunda Romanya'nın kurulmasını sağlamak için en fazla çaba harcayan Avrupalı hükümdar, III. Napolyon olmuştur. III. Napolyon içerde koyu bir Katoliklik politikası izleyerek iktidarını din adamlarına dayandırdığı gibi, dışarda, yani dış politikada da milliyetçi hareketleri destekleme politikasını benimsemişti.

1855 Martındaki Viyana barış görüşmeleri sırasında, Fransız elçisi, III. Napolyon'un talimatı ile, Avusturya'ya, Eflâk ve Buğdan'ı ilhak etmesini (bu topraklar bu sırada Avusturya'nın işgalindedir) ve buna karşılık da Lombardiya'yı Piyemonte'ye terk etmesini teklif etmiş, fakat Avusturya bunu reddetmişti. Bu toprak değişimi ile, İtalya millî birliğe doğru önemli bir adım atmış olacaktı.

III. Napolyon bu işin peşini bırakmadı. Paris Kongresi'nde, Eflâk ve Buğdan'ın bir Hristiyan Prens'in yönetiminde birleştirilmesini ileri sürdü. İtalyan birliğini gerçekleştiremeyen III. Napolyon, şimdi hiç değilse bu Latin ülkesinin millî birliğini sağlamak istemişti. Piyemonte ile Rusya, bu birleşme fikrini hararetle desteklediler.

Türk temsilcisi Ali Paşa ise, Osmanlı topraklarının paylaşılmasını görüşmek üzere Kongre'ye gelmediğini bildirerek bu fikre şiddetle karşı çıktı. Onun üzerine, Paris Antlaşması'ndaki maddeler kabul edildi.

Kırım Savaşı'ndan sonra bir Fransa-Rusya yakınlaşması ortaya çıkarken, Avusturya-Rusya münasebetleri kötü bir çerçeveye içine girmişti. 2 Mart 1855 de Çar I. Nikola'nın ölümünden sonra yerine, oğlu II. Aleksandr, Çar oldu. Yeni Çar ile birlikte, Başbakan Nesselrode istifa etti ve yerine Gorçakof Başbakanlığa geldi. Gerek I. Nikola, gerek Nesselrode, Avusturya ile yakın münasebetler kuran kişilerdi.

Avusturya'nın savaş sırasında Rusya'ya karşı izlediği politikaya kızan yeni Çar ile yeni Başbakan bu politikayı terk ettiler. Gorçakof Avusturya'dan nefret ediyordu. Ayrıca, Gorçakof, Nesselrode'un aksine, milliyetçi hareketleri Rusya için o kadar tehlikeli görmüyordu.

Bundan dolayı da Eflâk ve Buğdan konusunu yeni bir açıdan ele aldı. Bu iki eyaletin birleşerek bağımsız bir devlet haline gelmesi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopması ve dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin zayıflaması demek olurdu, ikinci olarak, bağımsız bir Eflâk-Boğdan devleti, Rusya'nın Balkanlardaki yayılması için bir engel değil, bir ileri karakol olurdu. Üçüncüsü, Eflâk-Buğdan Romenleri birleşince, bu olay, Avusturya sınırları içinde bulunan Transilvanya ve Bukovina Romenlerini de aynı amaç için harekete geçirebilir ve Avusturya'nın başına büyük bir gaile çıkarabilirdi.

- Fransa'ya gelince: Kırım Savaşı'ndan sonra Fransız-İngiliz münasebetleri bozulurken, Fransız-Rus münasebetleri gelişmeye başladı. Savaş'tan sonra Fransız kamu oyunda İngiltere'ye karşı bir kızgınlık meydana gelmişti. Bu hususa daha önce değinmiştik. III. Napolyon'un İngiltere'den kopması, kendisini Rusya'ya yaklaştırdı. Daha Paris Kongresi sırasında Rusya'ya kur yaparak, Rusya ile münasebetlerini düzeltmeye çalıştı. Bu çabaları Rusya'nın cevapsız bıraktığı da söylenemez.
- İtalyan Birliği için Avusturya'dan bir şey koparamayan III. Napolyon, şimdi Eflâk-Boğdan'ın millî birliği konusunu ele almaya başladı. III. Napolyon'un Eflâk-Boğdan sorununa eğilmesi, sadece bunun bir millî birlik konusu olmasından değil, aynı zamanda, Romenlerin Latin ırkından gelmeleri ve 1700 yılından beri de, Roma'nın temsil ettiği Katolik Kilisesi'ne bağlı bulunmalarıydı.
- Nihayet, bağımsız ve Fransa'ya dost bir Romen devleti, Fransa'nın elinde Avusturya'ya karşı bir koz, bir tehdit vasıtası da olabilirdi.
- Böylece, Rusya ile Fransa, Eflâk Buğdan sorununda birleşmiş olmaktaydı.
- Rusya'nın, birleşmeye taraftar olduğunu gören İngiltere de, birleşmenin aleyhinde idi. Fakat İngiltere bu sırada (1857) Hindistan'da patlak vermiş olan Sipahiler (Sepoy'lar) ayaklanması ile uğraştığından, Türkistan'a sağlam bir şekilde yerleşmiş olan Rusya'nın kendisine güçlük çıkarmasından endişe ederek, Eflâk-Buğdan sorununda tarafsız kalıp aracılık yapmayı tercih etti. İngiltere bu iki eyalette statükonun korunması taraftarıydı.
- Devletlerin durumu bu olmakla beraber, olayların akışı, Eflâk ve Buğdan'ın birleşmesi ve Romanya'nın kurulması sonucunu verdi.

Islahat Fermanı'na Tepkiler

Islahat Fermanı'na karşı ilk tepki. Cidde'de meydana geldi.

15 Temmuz 1858 günü Cidde'de büyük bir halk topluluğu Hristiyanlar üzerine yürüdü ve büyük kavgalar çıktı. Bu karışıklıklar sırasında, Fransız konsolosu ile İngiliz konsolos muavini de, kendi vatandaşlarını korumak isterken öldürüldüler. İngiltere ve Fransa hemen Cidde'ye savaş gemisi gönderip, şehri topa tuttular ve konsolosların öldürülmesinden sorumlu tuttukları on kişiyi de yakalayıp idam ettiler. Bu olay, Osmanlı Devletini Avrupa devletleri ailesi'ne alan 1856 Paris Antlaşması'ndan iki yıl sonra meydana geliyordu.

İki devletin bu hareketleri, Milletlerarası Hukuk'un en basit kuralları ile dahi bağdaşamazdı ve Osmanlı Devletinin iç işlerine gayet ağır bir müdahaleydi.

Cidde olayları ve İngiltere ve Fransa'nın bu kötü ve kaba şekildeki müdahaleleri, Suriye'nin Müslüman halkı üzerinde çok sert bir etki yaptı ve bir süre sonra sert tepkilerin ortaya çıkmasına sebep oldu.

SURİYE AYAKLANMASI

Arapların Şam dediği eski Suriye, geniş bir ülkenin adı olup, Osmanlı Devleti zamanında Halep, Şam, Sayda ve Bağdat olmak üzere dört eyalete bölünmüştü. Suriye halkı, türlü menşelerden gelmekte ve çeşitli din ve mezheplere ayrılmış bulunmaktaydı.

Osmanlı Devleti'nin buraları fethetmesinden sonra Arapça, bu çeşitli grup insanların ortak dili haline gelmişti. Fakat bu dil birliği, bu insanlar arasında duygu ve düşünce birliğini gerçekleştirememişti. İslâm'ın esas mezhepleri yanında, önemli topluluk olarak **Dürzi'ler** vardı. Hristiyanlar arasında ise, Katoliklerden **Maruniler** önemli bir topluluktur. Bundan başka, Ortodoks, Süryani-Lâtin, Ermeni Katolikleri ve Protestanlar vardı. Bu din ve mezhepler 19. yüzyılda Suriye'de "milliyet"e eşit kavramlardı. Bundan dolayı da, bu mezhepler arasında sık sık anlaşmazlıklar ve çatışmalar meydana geliyordu. Islahat Fermanı, mezhepler arasındaki gerginlikleri daha da arttırdı.

Dürzilerle Maruniler arasındaki geçimsizlik, İngiltere ve Fransa tarafından da kışkırtılmış ve bu iki devletin Suriye üzerindeki mücadelesine de konu teşkil etmiştir. İngiltere Mehmet Ali'ye Suriye'yi vermemek için en fazla direten devlet olmuştur. Suriye, Mehmet Ali'nin işgalinde bulunduğu sürede, İngiltere, halkı, Mehmet Ali'ye karşı bir kaç defa ayaklanmaya kışkırtmıştır. Mehmet Ali Suriye'den çekildikten sonra ise, İngiltere Suriye ile daha fazla ilgilenmiş ve Marunileri kendi tarafına çekemeyeceğini görünce, Dürzileri, Marunilere karşı kışkırtmaya başlamıştır.

Napolyon'un Mısır seferi ve Mehmet Ali ayaklanması, Fransa'nın buralara olan ilgisini daha da arttırdı. Mehmet Ali Suriye'den çıkarıldıktan sonra, Lazarist, Cizvit gibi Katolik misyonerleri, Marunilerle sıkı bir münasebet kurmak için geniş faaliyete giriştiler.

- ▶ 1860'ta Dağlık Lübnan'da Katolik Marunîler ile Müslüman Dürzîler arasında çıkan çatışmalar kanlı olmuş, Müslümanlar ağrı basarak binlerce insan katledilmiştir. Olaylar Suriye'ye sıçramış, buradaki Osmanlı paşası Ahmet Paşa ve emrindeki kuvvetleri bir başarı gösterememiştir. Ahmet Paşa'nın başarısız idaresi yanında, öteden beri Katolik Marunîleri destekleyen Fransa ile Müslüman Dürzîler lehinde olan İngilizlerin olaylarda rolü olduğu muhakkaktır.
- ▶ Olaylar sırasında Amerikan ve Hollanda konsolosları öldürülmüştür. Şam'da bir kısım Müslüman halk Hristiyan mahallerine saldırarak yağma ve katliamda bulunmuştur. Şehirde bulunan Cezayir kahramanı Emir Abdülkadir'in çabası ile Fransız konsolosu ve 1,500 civarında Hristiyan'ın hayatı kurtarılmıştır. Olayların büyümesi üzerine Paris'te bir araya gelen batılı devletler ve Osmanlı temsilcileri Fransa'nın askerî müdahalesini önlemeye ve bir çare bulmaya çalışmışlardır.
- ▶ Batı'nın Cidde'de yaptığı gibi bir kalkışımı önlemek için Hâriciye Nâzırı Fuat Paşa olağanüstü yetkiler, 3.000 kişilik bir kuvvet ve bol miktarda para ile bölgeye gönderildi. Fuat Paşa aldığı tedbirlerle olaylardan sorumlu tuttuğu Ahmet Paşa ile birlikte 185 kişiyi idam ettirmiştir. Zarar gören yerli halka 75.000.000 kuruş dağıtmıştır. Olayları bu şekilde bastıran Osmanlı Devleti, 1861'de Lübnan Nizâmnâmesi yayınlayarak, Lübnan'a özerklik içeren bir yönetim tarzı tanımıştır.
- ▶ Buna göre bölgenin idaresinde Sultan tarafından atanan Hristiyan bir mutasarrıf söz sahibi olacak, bölgede toplanan vergiler öncelikle buranın giderlerine kullanılacak kalırsa merkeze gönderilecekti. Dürzilerde yönetimde yer alacaktı.
- ▶ Lübnan kendi meclisi olan altı bölgeye ayrılacaktı. Lübnan'ın özerk idaresi 1914'e kadar sürmüştür. Sonradan Girit için de benzer bir özerk idare verilmesinde örneklik teşkil etmiştir.

SİRBİSTAN GELİŞMELERİ

Fransız İhtilâli'nin Avrupa ve Balkanlar'daki etkileri Sırbistan'da da kendisini göstermiştir. Bundan dolayı, Sırlar 1804 yılında Karayorgi liderliğinde Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandılar ve Müslümanlara karşı bir katliama giriştiler. Karayorgi zaten son derece acımasız bir insandı. 1804 ayaklanmasını sadece Fransız İhtilâli'nin etkisine bağlamak da yanlış olur. Osmanlı Devleti'nin kötü yönetimi ve ülkede halkın güvenliğini sağlayamamış olması da, bu ayaklanmada büyük rol oynamıştır. 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Sırlar Ruslara yardım etmeye çalıştılar. Fakat, Napolyon 1812 de Moskova seferine başlayınca, Rusya alelacele Osmanlı Devletiyle 1812 Bükreş Barışı'nı imzaladığı gibi, Sırlar'la da ilgisini kesti. Bükreş Barışı'nın 8. maddesi Sırlara ait hükümler ihtiva etmekteydi. Buna göre, Osmanlı Devleti Sırlara “şefkatle” muamele edecek, yaptıkları ayaklanma dolayısıyla Sırlara af çıkaracak, ayaklanma sırasında Osmanlı Devleti'nin Sırbistan'da yapmış olduğu istihkâmlar yıkılacak ve nihayet “umur-i dâhiliyelerinin kendi taraflarından idaresi” sağlanacaktı. Yani, Sırlara bir takım özerklik yetkileri tanınıyordu. Ne var ki, bundan sonra Sırlar, bu yetkilerle, kendilerini neredeyse bağımsız saymaya başlayacaklardır.

Karayorgi, Bükreş Antlaşması'ndan sonra da mücadelesine devam etmeye kalkınca, Osmanlı kuvvetleri karşısında 1813 Ekiminde ağır bir yenilgiye uğradı ve canını kurtarmak için Besarabya'ya kaçtı. Yerine, bir domuz tüccarı olan, fakat askerî yeteneği de bulunan Miloş Obrenoriç geldi. Miloş'un Sırbistan'ın başına geçmesi, bundan sonra Karayorgi ailesi ile Obrenoviç ailesi arasında bir mücadelenin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Nitekim, Karayorgi, 1817 Temmuzunda gizlice Sırbistan'a girmeye kalkınca, Miloş'un adamları tarafından öldürüldü ve kafası İstanbul'a gönderildi.

- 7 Ekim 1826 da Rusya ile imzalanan Akkerman Mukavelesinin 5. maddesi Sırlara ait olduğu gibi, bu Mukaveleye “Ek” olacak bir de “Sırbistan'a dair Sened” imzalanmıştı. Bu belgede de, Sırların, din ve mezhep işleri ile iç işlerinde serbest oldukları, Bibiâli'ye vermekle yükümlü bulundukları vergileri tek vergi halinde toplamaya yetkili bulundukları, hastaneler, okullar ve matbaalar açabilecekleri, kalelerin savunmasına yarayan bölgelerin dışında alan yerlerden Müslüman halkın geri çekileceği belirtilmekteydi. 1829 Edirne Antlaşması'nın 6. maddesi ile, bu yetkiler bir kere daha vurgulanmıştır.
- Edirne Barış Antlaşması'nın imzasından sonra Osmanlı Padişahi, 29 Ağustos 1830 tarihli bir “Hatt-ı Şerif” ile, gerek Akkerman, gerek Edirne'nin kabul ettiği hakları, Sırlara tanıdığı ilân etti. Hemen arkasından, Eylül ayında, yine Padişahın bir fermanı ile, Miloş Obrenoviç Sırbistan Prensiğine tayin edildi. Otoriter ruhlu olan Miloş, Sırp meclisi ile geçinemeyince, 1839 da Prenslikten çekildi. Yerine büyük oğlu Milan geçtiyse de, kendisi hastaydı ve 15 gün sonra da öldü. Milan'ın yerine, Milos'un ikinci oğlu Mişel Obrenoviç geçti. Fakat o da çok kalamadı. Mihailo da babasının muhalifleriyle anlaşamayınca, 1842 Ağustosunda istifa etti. Bunun üzerine Sırlar, öldürülen Karayorgi'nin oğlu Aleksandr Karayorgi'yi Baş Knezliğe, yani Prensiğe seçtiler. Fakat bu sefer, Obrenoviçlerin taraftarları, Sırbistan'da karışıklıklar çıkardılar.

Avrupa'daki 1848 ihtilâlleri de Sırları etkilemekten geri kalmadı. 1848 Macar ihtilâlinde Avusturya sınırları içindeki Sırlar da Macarlara karşı gelmişler ve hatta Sırbistan'dan giden bir çok gönüllüler de Macarlara karşı çarpışarak, Sırların Macar egemenliği altına girmesini önlemek istemişlerdir.

Sırbistan meselesi Paris Kongresi'nde de ele alındı. Paris Antlaşması'nın 28. ve 29. maddeleri Sırbistan'a aittir. 28. madde ile, Sırbistan'a şimdiye kadar tanınan ayrıcalık ve yetkiler, devletlerin ortak garantisi altına konmakla beraber, “saltanat-ı seniyye'ye tebaiyetinde devam eyleyecektir”. Yine bu maddeye göre, “zıkr olunan beylik, idare-i müstakille-i milliyesiyle umur-ı mezhebiye ve kanuniye ve ticaret ve seyr-i sefain serbestisini muhafaza idecektir”.

29. maddeye göre de, Osmanlı Devleti, diğer devletlerin onayı olmadan Sırbistan'da askerî tedbirlere başvurmayacaktır.

Görüldüğü gibi, Sırbistan'ın bağımsızlığa doğru geçirdiği bu gelişmelerde, Rusya, birinci plânda ve aktif bir rol oynamıştı. Rusya, Kırım Savaşı'nda yenilmiştir, ama Balkanlar'daki etkisi hiç azalmamıştır. Rusya, Paris Kongresi'nden sonra Balkanlar'da Slav propagandasına bütün hızı ile devam edecektir.

Sırp Meclisi, 1858 Aralık ayında, Sırbistan “Beyliğine”, ihtiyar, 78 yaşındaki, “Büyük Miloş” dedikleri Miloş Obrenoviç'i, Prensiği babadan oğula geçmek üzere seçtiler. Miloş, 80 yaşında iken, 1860 Eylülünde, yerini oğlu Mihailo (Mişel) Obrenoviç'e bıraktı. Osmanlı Devleti, babası zamanında Sırp meclisi'nde kabul edilen “babadan oğula” ilkesini kabul etmediğinden ve Sırp beyini sadece seçilmiş bir kişi olarak gördüğünden, Mihailo'nun Osmanlı Devletiyle arası açıldı.

Belgrad'da, 16 Haziran 1862 günü, bir Sırp gencinin bir Türk askeri tarafından vurularak öldürülmesi, şehirde günlerce süren bir Sırp-Türk çatışmasına sebep oldu. Müslümanlar ile Sırlar tam manasıyla birbirlerine girdiler. Tabii konu, Paris Antlaşması gereğince hemen milletlerarası bir nitelik kazandı. İngiltere ve Avusturya Osmanlı Devleti'ni desteklerken, Rusya, Fransa ve Prusya, Sırların yanında yer aldılar.

Bu devletlerin elçileri, Osmanlı Devleti temsilcisinin de katılması ile, İstanbul'da, peş peşe on toplantı yaparak sorunu hararetli bir şekilde tartıştılar. Sonunda, 8 Eylül 1862 de bir protokol kabul edildi. Osmanlı Devleti bu protokol ile, Belgrad'ın dört kapısı dahil (Sava, Varoş, İstanbul ve Vidin kapıları), Sırbistan'daki bir çok kalelerden çekiliyordu. Zaten Protokol, Osmanlı Devleti'nin hangi kalelerde kalacağını, hangisinden çekileceğini belirtmek için yapılmıştı. Paris Antlaşması'nın 29. maddesine göre, Osmanlı Devleti, Sırbistan'a askeri müdahalede bulunmak için devletlerin onayını almak zorunda olduğuna göre, Osmanlı Devleti'nin Sırbistan'la bütün bağı, “egemenlik hakkı” gibi hukukî bir bağdan ibaret kalıyordu.

Protokol gereğince, 1867 yılında Osmanlı Devleti Sırbistan'ın bütün kalelerinden çekildi. Bu durum Sırların ihtiraslarını daha da tahrik etti. Prens Mihailo şimdi, bütün Sırları Osmanlı egemenliğinden kurtarmaktan ve bir “Balkan Konfederasyonu”nu gerçekleştirmekten söz ediyordu. 1867 Nisanından itibaren yoğun bir silahlanmaya girişirken, Bosna-Hersek ile de yakın münasebetler kurmaya başlıyordu. Sırp meclisi 1869 da kabul ettiği bir anayasa ile, Obrenoviç hanedanını, Sırbistan'ın hükümdarlık ailesi olarak ilân etti ve Osmanlı Devleti bunu protesto bile edemedi.

KARADAG AYAKLANMASI

Fransız İhtilâli'nin etkileri, diğer yandan özellikle Rusya'nın Balkan Slavlarını kışkırtma politikası ve nihayet, Sırbistan'ın da, Osmanlı Devleti'nden, her gün bağımsızlığa giden ayrıcalıklar kazanması, Karadağlılar üzerinde etkisiz kalmadı. Nihayet halkın temsilcilerinden meydana gelen bir meclis, 21 Mart 1852 de başkent Cetinje'de toplanarak, "yüzyılın fikirleri ve uygarlığın ihtiyaçları" ile uyum sağlamak üzere , 6 maddelik bir karar aldı. Vladika Danilo Niegosche, bu kararlara uygun olarak, Vladika'lığı, yani dinî liderliği kendi ailesinden birine devrederek, Karadağ Prensi oldu. Böylece Karadağ teokratik rejimi terk ediyordu.

Prens Danilo esasen Rusya'da eğitim görmüştü. Bu sebeple, Prens olur olmaz hemen Petersburg'a giderek Çar'a kendisini "Karadağ Prensi" olarak tanıttı. Çar Nikola da, kendisini büyük sempati ile kabul etti ve Karadağ'ı korumayı vaad etti.

Osmanlı Devleti'ni kızdırdı ve Danilo'nun "Prensiğini" tanımadığını bildirdi. Bunun üzerine 1852 yaz aylarında Karadağlılar Türklerin yaşadığı şehirlere saldırmaya başladılar ve 1852 Kasımından itibaren Karadağ'da kanlı bir savaş başladı. Osmanlı Devleti 8 Ocak 1853 de beş büyük devlete verdiği bir muhtıradan, Karadağ üzerinde yüzyıllardan beri devam eden egemenlik haklarının Karlofça ve Pasarofça gibi milletlerarası antlaşmalarla da teyit edilmiş olduğunu belirttikten sonra, Ömer Paşa komutasında bir kuvveti Karadağ'a sevk etmek zorunda kalmıştır.

Karadağlılar bu savaşta ağır kayıplara uğradılar. Danilo Rusya'ya başvurup yardım istedi. Rusya Besarabya sınırlarına asker yığdı. Zaten bu sırada Kutsal Yerler sorunu da gelişme halindeydi. Rusya'nın hareketi üzerine Avusturya hemen harekete geçip, Karadağlılar ile Osmanlı Devleti arasında 1853 Martında, statüko üzerinden anlaşma yapılmasını sağladı.

1856 Paris Kongresi'nde Sırbistan konusu tartışılırken, Karadağ konusu da ortaya atıldı. Fakat Osmanlı temsilcisi Ali Paşa, hemen müdahale ederek, Karadağ'ın, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olduğunu ve bu durumu değiştirmek niyetinde de bulunmadığını bildirdi³⁰⁷.

Paris Kongresinin bu tutumu Prens Danilo'yu kızdırdı. 31 Mayıs 1856 da Paris Kongresine katılan devletlere gönderdiği protestolarda, Ali Paşanın sözlerine itiraz ederek, Karadağ'ın, Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti olamayacağını belirttiği gibi, Arnavutluk'un yarısı ile Hersek'in de tümünün Karadağ'a verilmesini istedi. Bunun arkasından da devletlere başvurup, bu toprak isteklerinin yanında, Karadağ'ın bağımsızlığının da tanınmasını istedi.

Danilo bu teşebbüslerinin arkasından III. Napolyon'un sempatisini ve desteğini kazanmak için, eşi ile birlikte 1857 Şubatında Paris'e gitti. III. Napolyon İstanbul'daki elçisine gönderdiği talimatta da, Karadağ ile Osmanlı Devleti arasındaki kanlı çatışmalara son vermek amacı ile, Osmanlı Devleti'ni, Karadağ ile toprak düzenlemelerine ikna etmesini istedi. Yani, III. Napolyon Prens Danilo'nun toprak isteklerini destekliyordu.

Karadağ'ın bu durumu 1875 e kadar böyle devam etti. 1875 de çıkan Balkan krizine o da karıştı ve 1878 Berlin Antlaşması ile bağımsızlığını kazandı.